

Sobre la relectura

Com que llegir és viure, rellegir és tornar a viure

Miquel Pailorí va néixer el 9 de desembre del 1955 i va morir el 6 de juliol del 2011. Recordem l'escriptor, crític literari i periodista català llegint un fragment del llibre L'enigma (<http://lacampanaeditorial.com/llibre-172/>) (La Campana).

Foto: Jeremy Brooks

Algú va dir que llegir és rellegir. Em sembla que no, que són substancialment diferents una acció de l'altra i que totes dues tenen qualitats i condicions pròpies. No és el mateix el plaer, tumultuós i àvid, de descobrir per primer cop un bon llibre, sobretot a l'adolescència o a la joventut, que l'operació de tornar-hi passats els anys, que certament ens pot proporcionar una altra mena de plaer, més refinat i madur, però també, segons com, ens pot provocar una decepció. Això tot bon lector ho sap i ho ha viscut.

Entre els intel·lectuals la relectura té un gran prestigi, fins al punt que, a partir d'una certa edat la majoria ja no solen dir que llegeixen sinó que rellegeixen. «Aquests dies he estat rellegint *La Divina Comèdia*», afirmen. Sovint és mentida. Volen dir que estan llegint *La Divina Comèdia*, però com que troben vergonyós haver de reconèixer que és el primer cop que s'atreveixen a enfrontar-se a aquest llibre, llavors improvisen aquesta petita mentida de la relectura. Flaqueses de la vanitat i conseqüències de la vida social.

En relació a la relectura, hi ha dues qüestions determinants. D'una banda, la forma com rellegim; de l'altra, el temps, més breu o més llarg, que ha transcorregut entre la primera lectura i el retorn al llibre.

De maneres de rellegir, n'hi ha diverses. Una és aquella que consisteix a abocar-se de nou a l'obra sencera, del principi a la fi, pàgina per pàgina. Una altra és rellegir per fragments. Totes dues tenen sentit i la preferència per l'una o per l'altra o la idoneïtat depèn de factors diversos, com ara els hàbits del lector, les condicions en què s'ha fet la lectura o la naturalesa del text que, de vegades, pot obligar, sobretot en obres denses i complexes, a una segona lectura sencera per copsar-ne bé la profunditat o l'entrellat. Nietzsche, per exemple, és un autor que esdevé molt més diàfan quan el lector recorre per segona o tercera vegada les línies del text.

Rellegir per fragments, però, és potser la forma més intel·ligent i profitosa de relectura. És una manera, un cop conegut el conjunt del text, de desbrossar-lo, d'escollir-ne el millor i de gaudir-hi amb més intensitat. Els llibres de poesia són ideals per a aquesta forma de relectura. Aleshores el lector tria, fa la seva particular antologia. En els textos narratius en canvi, sovint no és tan clar què cal rellegir, però la llibertat de tornar a determinats passatges d'una novel·la o d'un assaig - per exemple a les pàgines inicials i a les pàgines finals de *En el cor de les tenebres*, de Conrad - i només a aquells és impagable; és com si l'obra se'ns obrís, ens fes confiança, i ens oferís el millor que té.

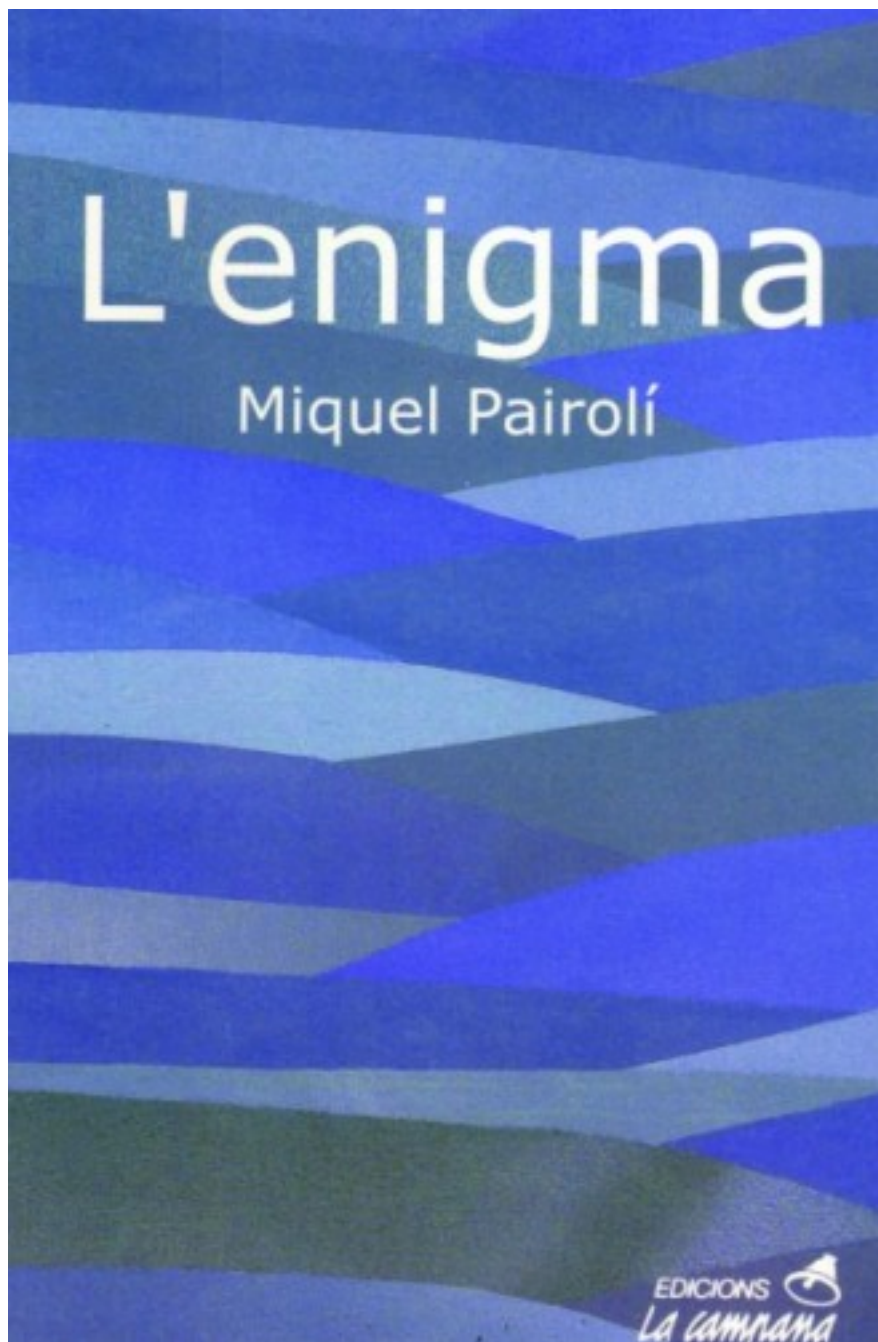
Ara bé, l'acte de rellegir implica un altre aspecte més delicat. Com que llegir és viure, rellegir és tornar a viure, i aquest no és pas un exercici innocent. Un text que vam llegir quan teníem 18 anys no el podem tornar a abordar als 40 sense que la vida i l'experiència contaminin les pàgines. El lector ja no és el mateix i per tant el llibre també ens sembla diferent. Fins i tot el llibre pot ser un estímul de la memòria. A mesura que ens anem endinsant al text rememorem com era la nostra vida d'aleshores, com ha anat rodant la roda de l'existència, quina impressió tan diferent ens van fer llavors aquelles pàgines. És la nostra vida que repassem també, penjada com una teranyina entre les línies del text.

Aleshores, quan ha passat tant temps, hem de parlar de relectura o simplement de lectura? Depèn de la memòria de cadascú, però en molts casos qui torna a *La cartoixa de Parma* vint anys després d'haver-la llegida per primer cop no solament és una altra persona sinó que, a més, de la història de Fabrizio i de la Sanseverina en conserva solament una atmosfera, impressions i escassos detalls. I no cal dir que va ser Stendhal mateix qui va remarcar la importància dels detalls en literatura. Per tant aquí no caldria parlar de relectura sinó simplement de lectura. La relectura, en el sentit més estricte, suposaria, solament, tornar a un text llegit de fresc, una segona vegada després de la primera o la tercera després de la segona, no pas a un text antic, mig esvaït en el record. En aquest cas hauríem de parlar de lectura, sense prefix. Però, de fet, usem l'expressió relectura en totes dues circumstàncies, sense valorar la proximitat o la llunyania temporals de la primera lectura.

En la relectura, doncs, hi ha unes coordenades temporals bàsiques, de temps immediat i temps llunyà. Rellegir una obra poc després d'haver-la descoberta pot ser una manera de penetrar-hi més intensament, una obligació que de vegades és gairebé funcional. Tornar-la a llegir al cap dels anys té un altre sentit. La literatura és companya de la vida. La vida va passant; la literatura, també. És cert que els llibres sempre són a l'abast, però tornar-los a prendre, després que han dormit uns anys a la biblioteca i voler recobrar-hi la plenitud del plaer que ens van donar és un exercici arriscat, contrari per naturalesa a la dinàmica del temps i de l'existència, que són en

variació i moviment constants. Quan la mà envellida reprèn del prestatge de la biblioteca aquell llibre que hi va desar la mà jove, mai no se sap què pot passar. Un hi pot retrobar el plaer, certament, sota una forma o altra, ja sigui només el plaer de la memòria o el plaer de la literatura o tots dos, però també s'arrisca a patir un disgust.

La vida de lector té la forma d'un viatge cada cop més solitari i per paisatges més erms. Encara que no perdeu la il·lusió de llegir, a partir d'una certa edat fa l'efecte que les millors festes del lector ja foren part del passat que, d'una forma o altra, la majoria de llibres sempre us n'evoquen d'altres. És empipadora aquesta sensació de repetició o de succedani. No cal, certament, haver llegit tots els llibres -cosa impossible tant en sentit literal com figurat- perquè sovint ens assalti la impressió de fi de trajecte, d'etern retorn, de reiteració. Sort que sol ser un miratge, producte del cansament que va deixant la vida mateixa. És aleshores, empesos per aquesta sensació, que ens volem refugiar en aquells llibres que ens van obrir el món, que ens van acompanyar en tardes inoblidables i potser oblidades, que va dir un dels grans. A les pàgines esgrogueïdes, però, ja no hi trobem el mateix. No podem trobar-l'hi. Les paraules encara són allà, en aquella disposició precisa i eficaç amb què van ser ordenades per l'autor i, si hi ha sort, ens tornaran a dir alguna cosa, però serà una altra cosa; ens tornaran a emocionar, però potser en d'altres passatges, en d'altres detalls i per altres motius. És inevitable, el temps ha passat. Sobretot per a nosaltres.

L'enigma <http://lacampanaeditorial.com/livre-172/>

© Miquel Pairolí
© La Campana, 1999